

GULATING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 27.01.2010 i Gulating lagmannsrett,

Saksnr.: 09-195204ASK-GULA/AVD1

Dommere:

Lagdommer
Lagdommer
Lagdommer

Haakon Meyer
Nina Cath Noss
Ellen Midtgaard

Ankende part

John Fostenes Knutsen

Saken gjelder anke over kjennelse vedrørende dommers habilitet.

I tillegg inneholder anken krav om at saken – noe lagmannsretten oppfatter som bobehandlingen – skal overføres til en annen domstol. Videre er det fremsatt anførsler og påstander knyttet til ulike forhold som lagmannsretten verken har kompetanse til å vurdere eller som har relevans i forhold til spørsmålet om habilitet. Lagmannsretten går derfor ikke nærmere inn på disse forhold i den grad de ikke er egnet til å belyse spørsmålet om habilitet.

Sakens forhistorie er i korthet at det 5.5.1993 ble åpnet offentlig skifte i OA Knutsens dødsbo. I løpet av bobehandlingen har det vært tvister, og det er avsagt en rekke beslutninger og kjennelser om ulike forhold.

Under skiftet har John F. Knutsen fremmet inhabilitetsinnsigelse mot tingrettsdommer Arne Vikse. Haugaland tingrett avsa 9.10.2008 kjennelse med slutning om at tingrettsdommer Arne Vikse ikke viker sete. Gulating lagmannsrett forkastet anke fra John F. Knutsen ved kjennelse av 2.3.2009. Etter anke fra John F. Knutsen avsa Høyesterett 15.4.2009 kjennelse med slik slutning:

- ”1. Tingrettens og lagmannsrettens kjennelser oppheves.*
- 2. Erstatning for sakskostnader tilkjennes ikke.*

Bakgrunnen for opphevelsen var at tingrettsdommer Vikse 4.9.2008 hadde avgitt en skriftlig redegjørelse om egen habilitet, og at denne først ble oversendt ankende part etter at lagmannsrettens kjennelse forelå. Dette innebar et brudd på det kontradiktoriske prinsipp, og Høyesterett uttalte at det da ikke kunne stilles høye krav til muligheten for at feilen kunne ha innvirket på avgjørelsen.

Haugaland tingrett, v/tingrettsdommer Svein Åge Skålnes, avsa deretter den 12.10.2009 kjennelse med slik slutning:

”Tingrettsdommer Arne Vikse viker ikke sete i sak 93-019233”

John F. Knutsen har 24.11.2009 anket tingrettens avgjørelse til lagmannsretten. I anken er Staten v/Domstoladministrasjonen og Staten v/Justisdepartementet oppført som ankemotparter. Ved e-post av 29.12.2009 til lagmannsretten har Knutsen bedt om at anken forkynnes for disse instanser. Lagmannsretten har ikke funnet grunnlag for dette, og forkynnelse er således ikke foretatt.

John F. Knutsen har i korthet anført følgende:

Både i forhold til tingretten, lagmannsretten og Høyesterett, ble det i runde én anført at manglende innsyn i dødsboets dokumenter innebar en saksbehandlingsfeil når det gjaldt behandlingen av spørsmålet om tingrettsdommer Vikses habilitet, og det var et selvstendig argument for at Vikse skulle kjennes inhabil.

Når tingrettsdommer Skålnes i kjennelsen uttalte at "*[r]etten kan ikke se at det foreligger dokumenter i saken som viser at Knutsen er blitt nektet innsyn i dokumenter, verken av bostyrer eller retten*", så uttaler han seg mot bedre vitende.

Det vises til et av grunnlagene for habilitetsinnsigelsen mot Vikse, og til den senere anke både til Gulating lagmannsrett og Høyesterett.

Det vises også til krav om innsyn som ble fremmet overfor sorenskriver Odland i brev av 9.7.2009, før sorenskriveren ble kjent inhabil, i forbindelse med habilitetssaken mot Vikse. I brevet etterspørres ca 480 dokumenter, samt et ukjent antall dokumenter som inngår i boet, men som er i bobestyrer Bauges besittelse på vegne av arvingene. Bemerkelsesverdig nok er dette brev med anførsel ikke sitert i Skålnes kjennelse av 12.10.2009, men kun nevnt flyktig uten angivelse av innhold.

I tingrettens kjennelse side tre sjette avsnitt, har tingrettsdommer Skålnes sitert feil fra ankende parts brev ved at "*... og kravet til innsyn ...*" er utelatt i sitatet.

Det virkelige sitatet gjelder både dokumentinnsyn generelt og spesielt i tilknytning til oversikt over transaksjoner med Recon/Sunn Vedlikehold. Ingen av disse kravene ble oppfylt før tingrettsdommer Skålnes sin avgjørelse.

Ved e-post av 25.9.2009 mottok tingretten enda en kopi av brevet av 9.7.2009 med ytterligere konkretisering av mangler ved dokumentinnsynet, blant annet med henvisning til de ca 480 dokumenter ankende part på det tidspunkt ikke hadde innsyn i.

Når tingretten ved dommer Skålnes etter dette ikke legger frem dokumenter, så kan man ikke i ettertid si at det ikke foreligger dokumenter som viser at ankende part er nektet innsyn.

Det har også vært krevd innsyn i forbindelse med krav om aktiv saksstyring. Tingrettsdommer Vikse har tidligere skrevet at han ikke fant hjemmel for "*det krav de har fremsatt om at de skal få en generell adgang til rettens arkiver vedr. dette boet*" og videre at "*[s]lik jeg ser det så foreligger det således ikke en generell innsynsrett for dem i boets dokumenter slik de krever*".

Kravet om dokumentinnsyn er fortsatt ikke oppfylt. Når det gjelder transaksjoner med Recon/Sunn Vedlikehold har tingretten i brev av 15.10.2009 erkjent at de tidligere gitte opplysninger ikke var fullstendige.

Tingretten har således – etter tingrettens habilitetskjenning – bekreftet at tidligere oversikt ikke var fullstendig, og den er erkjent å være mangelfull og derved misvisende.

Det foreligger for øvrig tre andre krav om aktiv saksstyring som enda ikke har ledet til konkrete resultater.

Det kan foreligge overtredelser av straffeloven § 120 og § 110. Tingrettsdommer Vikse har løyet og har en direkte straffemessig interesse i saksbehandlingen og spørsmålet om innsyn, og han må være inhabil i forbindelse med den fortsatte behandling. Det er for øvrig fremdeles ikke mulig å etterprøve informasjonen som tingrettsdommeren gir, og oversikten kan derfor fremdeles være ufullstendig.

Når det gjelder tingrettsdommer Skålnes, behandlet også han saken i forrige runde. Etterfølgende er nåværende sorenskriver Odland kjent inhabil i alle saker vedrørende dødsboet, og Skålnes er av sorenskriveren utpekt til å ivareta de plikter som påhviler domstolleder i forbindelse med boet.

Foreløpig er tingrettsdommer Skålnes ikke kjent inhabil, men det anføres at hans handlinger og unnlater i etterkant av den forrige kjennelse om habilitet, eventuelt sett i sammenheng med tidligere forhold, må lede til inhabilitet.

Tingrettsdommer Skålnes vitterlig uriktige saksfremstilling med hensyn til innsyn, må føre til at avgjørelsen omgjøres og at også han kjennes innhabil.

Som kst. sorenskriver og domstolleder sviktet tingrettsdommer Skålnes ansvaret i forhold til krav om aktiv saksstyring, herunder spørsmålet om fullstendigheten av tingrettens transaksjonsoversikt i forhold til Recon AS, og at dette ble fulgt opp. Han sviktet åpenbart i den hensikt å skjerme tingrettsdommer Vikse. Når det nå viser seg at transaksjons-oversikten var ufullstendig, må dette også få konsekvenser i forhold til tingrettsdommer Skålnes.

Både lagmannsretten og Høyesterett har tatt stilling til tingrettsdommer Skålnes habilitet. Faktum viser at Haugaland tingrett i forbindelse med sin fremstilling for lagmannsretten har gitt uriktige og misvisende opplysninger. Tingrettens brev er undertegnet av sorenskriver Odland, men det er ikke mulig for utenforstående å avgjøre om de uriktige/misvisende opplysninger stammer fra sorenskriveren og/eller tingrettsdommerne Vikse eller Skålnes. Siden ingen av de tre kan utelukkes som opphavsmann til de uriktige

opplysningene må alle tre være inhabile. Det vises også til domstollovens krav om at dommere skal være vederheftige, og for Skålnes og Vikse, de senere uriktige opplysninger.

For øvrig anføres at verken lagmannsretten eller Høyesterett har gitt en relevant begrunnelse. Det er i denne forbindelse også vist til avgjørelser i EMD.

Manglende innsyn i dokumenter er et grovt brudd på EMK art. 6-1.

Det foreligger en faktisk usaklig forskjellsbehandling av ankende part i forhold til de øvrige arvinger ved at ankende part ikke har fått sine krav realitetsbehandlet. Både tingrettsdommer Skålnes og Vikse har vært involvert i denne forskjellsbehandling, blant annet ved å unnlate å sørge for aktiv saksstyring.

I et avsnitt om Høyesteretts kjennelse vedrørende tingrettsdommer Vikses habilitet, er det anført at det er tale om forsettlig eller grovt uaktsomme brudd på EMKs saksbehandlingsgarantier. Videre er det i et kapittel om Europarådets sivile og strafferettslige konvensjoner om korrupsjon, anført at behandlingen av dødsboet også har viktige koblinger mot disse.

Innenfor en mindre tingrett som Haugaland, vil det være vanskelig å få en uhildet behandling dersom flere dommere er kjent inhabile.

Fra dagspressen er det kjent at det har vært konflikter ved domstolen blant annet knyttet til ansettelse av sorenskriver. Dette kan ytterligere svekke tillitten til en upartisk saksbehandling. Saken må derfor overføres til annen domstol.

I tillegg er det anført at samtlige anførsler av rettslig og faktisk karakter fra tidligere behandlinger fastholdes, med unntak og tillegg som fremkommer av nærværende anke. Det er ikke redegjort nærmere for hva som utgjør unntakene og tilleggene. Lagmannsretten finner ikke grunn til selv å redegjøre nærmere for dette.

Det er nedlagt slik påstand:

- "1. Gulating lagmannsretts saksbehandling vedrørende kjennelse av 2009-03-02 sak nr 09-010058ASK-GULA/AVD1 er i strid med EMK art. 6-1.*
- 2. Tingrettsdommer Skålnes saksbehandling jfr. kjennelser av 2008-10-09 og 2009-10-12 er i strid med EMK art. 6-1.*
- 3. Tingrettsdommer Skålnes kjennes inhabil til å behandle spørsmål i forbindelse med OA Knutsens dødsbo.*
- 4. Haugland tingretts saksbehandling av OA Knutsens dødsbo er i strid med AMK art. 6-1.*

5. *Tingrettsdommer Vikse kjennes inhabil til å behandle spørsmål i forbindelse med OA Knutsens dødsbo.*
6. *Behandlingen av OA Knutsens dødsbo overføres til annen tingrett.*
7. *John F. Knutsen gis fullt og løpende innsyn i alle sakens og boets dokumenter.*
8. *Høyesteretts kjennelse HR-2009-01938-U er i strid med EMK art. 6-1.*
9. *Høyesteretts kjennelse HR-2009-01039-U er i strid med EMK art. 6-1.*
10. *Staten erstatte John F. Knutsens saksomkostninger for alle instanser.*
11. *Staten blir erstatningsansvarlig på grunnlag av brudd på den europeiske menneskerettskonvensjon.*”

Lagmannsrettens vurdering:

På bakgrunn av anken og det forhold tingretten har avgjort ved kjennelsen av 12.10.2009, vil lagmannsretten i det følgende vurdere spørsmålet om habiliteten til tingrettsdommerne Skålnes og Vikse, samt spørsmålet om saken skal overføres til en annen domstol.

Slik lagmannsretten oppfatter ankende part har han en grunnleggende mistillit til Haugaland tingrett generelt, og tingrettsdommerne Vikse og Skålnes spesielt.

Skifteloven § 4 annet ledd fastsetter at ingen kan være dommer i skiftesak

”... når andre særegne omstendigheter foreligger, som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet. Navnlig gjelder dette når noen loddeier krever at han av den grunn skal vike sete.”

Tingretten begrunnet sin avgjørelse på følgende vis:

”Innledningsvis bemerkes at jeg (tingrettsdommer Skålnes, lagmannsrettens bem.), på bakgrunn av den avsluttende bemerkningen i John F. Knutsens brev, ikke er kjent med at det foreligger rettsavgjørelser som slår fast at jeg er inhabil i saken.

Etter skiftelovens § 4, 2. ledd kan ingen være dommer i en skiftesak dersom det: ”foreligger andre særegne omstendigheter som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet. Navnlig gjelder dette når en part krever at han av denne grunn skal vike sete”.

Slik retten leser kjennelsen fra Høyesteretts ankeutvalg, ble tingrettens og lagmannsrettens kjennelser opphevet fordi Knutsen ikke var gitt tilgang til tingrettsdommer Vikses redegjørelse om egen habilitet av 4. september 2008.

Denne redegjørelsen har nå Knutsen hatt tilgang til, og han har ved to anledninger hatt anledning til å uttale seg til habilitetsspørsmålet.

Retten kan ikke se at det fremkommer opplysninger i disse uttalelsene som gir retten grunnlag til å komme til en annen konklusjon enn tidligere når det gjelder realiteten i saken.

Uttalelsen av 9. juli 2009 er i det alt vesentlige knyttet til spørsmål om dokumentinnsyn. Dette er et tema som har vært tilbakevendende under de årene boet har vært til behandling, og spørsmål knyttet til dette har vært prøvd av domstolene ved flere anledninger. Tingrettsdommer Vikse har under behandlingen tatt avgjørelser, som ikke har vært i tråd med Knutsens krav og ønsker, men dette gir ikke grunnlag for inhabilitet.

Av den foreliggende korrespondanse fremkommer det at tingrettsdommer Vikse, ved flere anledninger, har henvist Knutsen til å få avklart forhold hos bostyreren. Retten kan ikke se at det foreligger dokumenter i saken som viser at Knutsen er blitt nektet innsyn i dokumenter, verken av bostyrer eller retten.

Retten kan ikke se at det forhold at tingrettsdommeren har tatt initiativ til forhandlinger rundt spørsmålet om salg av boets aksjer, fører til at han er inhabil til å ha ansvaret for den videre behandlingen av boet. Tvert i mot er det slik at en dommer har plikt til å forsøke å få parter til å løse konflikter gjennom forhandlinger. Dette vil særlig gjelde innenfor skifte, der det er tale om nære familierelasjoner. Retten legger til grunn at dommeren ikke har gått lengre i sitt forsøk på å få til en minnelig løsning enn det som må anes forsvarlig. Det vises i den anledning til det som fremkommer i notatet fra tingrettsdommer Vikse. Dersom dommerens initiativ og opptreden hadde gått lenger enn det som er vanlig dommeropptreden, legger retten til grunn at dette også ville blitt bemerket av de øvrige som var til stede.

Når det gjelder de forholdene som er anført i brevet av 10. desember 2007, kan retten ikke se at disse forholdene i det hele tatt er av en slik karakter at de kan rammes av bestemmelsen ovenfor. I brevet er det anført at det har skjedd en faktisk forskjellsbehandling mellom loddeierne. Imidlertid har Knutsen selv konkludert med at forholdene ikke rammes av reglene om habilitet.

Retten finner etter dette at det ikke foreligger forhold som tilsier at tingrettsdommer Arne Vikse skal vike sete ved den videre behandling av boet.”

Innledningsvis bemerker lagmannsretten at en part ikke selv kan velge hvem han vil ha som dommer ved å hevde inhabilitet. Det må foreligge noe konkret som kan begrunne dette.

Ankende part har med styrke anført at begge dommerne må kjennes inhabile, og i den forbindelse anført at dommernes avgjørelser er avsagt både for å skjerme dem selv og sine kollegaer.

I saken er det tale om en bobehandling som har versert siden 1993. I dødsbo med slik varighet vil det ikke sjelden oppstå tvister, og den ene part vil ofte kunne være uenig med den eller de dommerne som er involvert i saken. Det vil være ressurskrevende å overføre en slik sak etter så lang tid til en annen domstol, og det må kreves noe mer enn partens egen misbilligelse for å konstatere inhabilitet eller beslutte at saken skal overføres.

Lagmannsretten tar først stilling til om tingrettsdommer Skålnes var inhabil da han avgjorde at tingrettsdommer Vikse ikke skulle vike sete.

Tingrettsdommer Skålnes har innledningsvis i kjennelsen vurdert sin habilitet, og kommet til at det ikke er grunn til at han fratrer som dommer i saken.

Gulating lagmannsrett avsa 12.8.2009, etter påstand om inhabilitet, kjennelse hvoretter tingrettsdommer Skålnes ikke skulle vike sete i saken. Ved Høyesteretts kjennelse av 12.10.2009 ble anke over lagmannsrettens kjennelse nektet fremmet.

Etter lagmannsrettens oppfatning har det ikke fremkommet nye opplysninger som skulle medføre at tingrettsdommer Skålnes likevel ikke skulle være habil i saken.

Ankende part kan ikke høres med at tingrettsdommer Skålnes på noe vis forsøker å skjermes tingrettsdommer Vikse, eller at tingrettsdommer Vikse bevisst har forsøkt å unndra dokumenter fra ankende parts kunnskap. Tingrettsdommer Vikse har i brev av 15.10.2009 til ankende part redegjort for saksgangen og tingrettens disposisjoner, og lagmannsretten har ingen bemerkninger til denne redegjørelse. I tingrettens relativt omfattende brev til ankende part, er det gitt en detaljert redegjørelse for hvorfor oversikten ikke hadde vært fullstendig, og det fremkommer intet som tilsier at dette hadde vært bevisst med den hensikt å hindre at informasjon kom til ankende parts kunnskap. Lagmannsretten kan derfor ikke se at dette kan tillegges noen avgjørende betydning for vurderingen av tingrettsdommer Vikses habilitet.

Etter hvert har boet blitt uoversiktlig, og ankende part har fremsatt en rekke krav overfor tingretten vedrørende bobehandlingen. I hvertfall delvis har tingrettens anvisninger overfor ankende part ikke blitt fulgt. I en slik situasjon er det vanskelig å kritisere tingretten for ikke å ha full oversikt over hvilke dokumenter *ankende part* er kjent med.

Når tingrettsdommer Skålnes i kjennelsen uttalte at "*[r]etten kan ikke se at det foreligger dokumenter i saken som viser at Knutsen er blitt nektet innsyn i dokumenter, verken av bostyrer eller retten*", uttalte dommeren seg ikke mot bedre vitende. Å bli nektet innsyn, slik ankende part anfører, er noe annet enn at dokumentet ved en feil ikke er oversendt eller at tingrettsdommeren var uvitende om at dokumentene ikke hadde kommet til

ankende parts kunnskap. Det er intet som tyder på at dokumentene bevisst ble forsøkt holdt unna ankende part.

At tingrettsdommeren i kjennelsen side tre sjette avsnitt ved gjengivelse av setningen *"[s]om det fremgår av vedlagte kopi av brev til Tine Odland av 9. juli 2009 har tingretten fortsatt ikke oppfylt kravene til dokumentinnsyn og kravet til innsyn i forbindelse med oversikt over transaksjoner med Recon/Sunn Vedlikehold ..."* utelot *"og kravet til innsyn"* beror på en uteglemling og ikke et bevisst valg. Lagmannsretten tillegger derfor dette ingen vekt.

Det faktum at tingrettsdommer Skålnes også behandlet saken i forrige runde er ikke egnet til å medføre inhabilitet. Ei heller anførselen om at han som kst. tingrettsdommer og domsstolleder sviktet i forhold til kravet om aktiv saksstyring. Det er uansett intet grunnlag for anførselen om at han sviktet i den hensikt å skjerme tingrettsdommer Vikse.

Ankende part har anført en rekke forhold vedrørende tingrettsdommer Skålnes' intensjoner og behandling av saken, som skal begrunne inhabilitet. Lagmannsretten er ikke enig i anførelsen. Heller ikke samlet kan de anførte forhold i nærværende sak medføre at tingrettsdommer Skålnes skal kjennes inhabil.

Når det gjelder spørsmålet om tingrettsdommer Vikses habilitet, viser lagmannsretten til gjengivelsen av tingrettens premisser ovenfor.

Intet av det som fremkommer i anken er i nærværende sak egnet til å medføre at tingrettsdommer Vikse må fratres på grunn av inhabilitet. Som nevnt ovenfor har tingrettsdommeren i brev av 15.10.2009 redegjort for saksgangen og tingrettens disposisjoner, en redegjørelse lagmannsretten både finner informativ og tillitvekkende. Av brevet fremgår at ankende part er henvist til bostyrer som rent faktisk var satt til å administrere boet. At tingrettsdommeren var uvitende om at boets revisor hadde gitt en oversikt som ikke var komplett må anses meget unnskyldelig tatt i betraktning boets omfang og alder.

Manglende innsyn i deler av boets dokumenter kan ikke medføre at tingrettsdommer Vikse skal anses inhabil. Det er intet som tyder på at tingrettsdommeren bevisst har forsøkt å unndra noen del av boet fra ankende parts kunnskap, men snarere at innsyn skulle kunne gjennomføres på en praktisk måte.

Anførselen om at tingrettsdommeren har løyet og har en strafferettslig interesse i saken finnes det ingen dekning for. Ei heller for anførselen om at det foreligger en usaklig forskjellsbehandling i forhold til boets øvrige arvinger. Som tingretten skriver i sine premisser har ankende part selv konkludert med at forholdene ikke rammes av reglene om inhabilitet.

Etter dette finnes heller ikke grunn til at tingrettsdommer Vikse skal vike sete i saken.

Avslutningsvis har ankende part anført at det innenfor Haugaland tingrett vil være vanskelig å få en uhildet behandling dersom flere dommere er kjent inhabile. Det er vist til at det skal ha vært konflikter ved domstolen blant annet knyttet til ansettelse av sorenskriver, og at dette kan svekke tilliten til en upartisk saksbehandling. Av den grunn anføres at saken må overføres til annen domstol.

Til dette bemerker lagmannsretten at det bare er sorenskriver Odland som er kjent inhabil til å behandle saker relatert til boet. Det er flere habile dommere ved domstolen, og det finnes ingen grunn til å overføre saken til en annen domstol. Om det så bare var én habil tingrettsdommer igjen ved domstolen, ville ikke det i seg selv medført at saken måtte overføres til en annen domstol.

Anken har ikke ført frem på noen punkt. Det er ikke grunnlag for å tilkjennes erstatning for sakskostnader.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

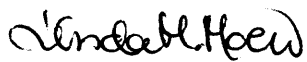
1. I forhold til spørsmålet om habiliteten til tingrettsdommer Svein Åge Skålnes, forkastes anken.
2. I forhold til spørsmålet om habiliteten til tingrettsdommer Arne Vikse, forkastes anken.
3. Begjæringen om å overføre saken til en annen domstol tas ikke til følge.

Haakon Meyer

Nina Cath Noss

Ellen Midtgaard

Rett utskrift:

Linda M. Moen

